

УДК 739.2:671.121

ВИКОРИСТАННЯ СИМВОЛІКИ МЕМЕТО МОРІ В ДИЗАЙНІ СУЧАСНИХ ЮВЕЛІРНИХ ВИРОБІВ

ГЕРАСИМЕНКО Олена, ПАШКЕВИЧ Калина,
КУЧЕР Тетяна, МАРУС Оксана

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна
gerasymenko.od@knuud.edu.ua

Надано результати дослідження меморіальних та траурних прикрас. Визначено особливості символіки та характерні мотиви memento mori у культурі та мистецтві. Розглянуто використання тематики memento mori сучасними дизайнерами в ювелірних виробках.

Ключові слова: меморіальні прикраси, траурні прикраси, ювелірні вироби, символіка, memento mori.

ВСТУП

Дизайн сучасних ювелірних виробів включає різноманітні напрями, серед яких – меморіальні та траурні прикраси. Вивчення історії траурних прикрас розкриває важливу складову культурного, соціального та мистецького життя людей в різні історичні періоди та дає нам уявлення про значення, яке мали ці прикраси в різні періоди.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Дослідження меморіальних та траурних прикрас важливе для кращого розуміння культурної та соціальної історії нашого світу, сприяє її збереженню та передачі майбутнім поколінням., забезпечать реалізація творчого задуму дизайнера в ювелірних виробках. Основним завданням роботи визначено вивчення особливостей траурних прикрас, різних варіацій та інтерпретацій символів, що використовувалися для оздоблення ювелірних виробів; дослідження елементів символіки memento mori в меморіальних та траурних прикрасах з метою створення дизайну сучасних ювелірних виробів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Memento mori (латинська фраза, яка у перекладі означає «пам'ятайте, що ви смертний», «пам'ятайте про смерть») – це художній або символічний мотив, що діє як нагадування про неминучість смерті. Концепція сягає своїм корінням у вчення філософів класичної античності та християнства, а також з'явилася в мистецтві й архітектурі, починаючи з Середньовіччя. Тема пам'яті та скорботи простежується в ювелірному мистецтві, починаючи з Античності. Зображення смерті несло декілька значень: романтичне («поки смерть не розлучить нас»); траурне (в пам'ять про померлого), філософське (memento mori, пам'ятай про смерть).

Вираз memento mori поширився з піднесенням християнства, яке наголошувало на існуванні Раю, Пекла та порятунку душі в потойбічному житті.

У християнському контексті *memento mori* служить моралізаторській меті, як нагадування про швидкоплинність земних задоволень, розкоші й досягнень, які будуть незначними після смерті. Популярні іконографічні символи, пов'язані з *memento mori*, з'явилися ще в Середні віки. Найбільш упізнавані сьгодні символи – пісочний годинник, череп, Жнець з косою та мрець, зображений у вигляді скелета, в'яучі квіти, труна – всі вони передають ідею непостійності життя. Досить розповсюдженим мотивом пам'яті про смерть є череп, який часто зображується разом з однією або кількома кістками [1].

Дослідивши використання символіки *memento mori*, було визначено, що образи черепа, скелета та коси з'являються у мистецтві, в якому головною темою зображення є смерть, зокрема вони поширені у художньому жанрі *vanitas* (у перекладі з латини означає «порожнеча» або «марнота», «марнославство») – вид алегоричного мистецтва, в якому використовували символізм, щоб показати непостійність життя, його швидкоплинність та марність насолоди перед лицем смерті (рис.1. а). На картинах цього жанру використовували натюрмортне зображення предметів, що символізували смерть [2].

Мотиви *memento mori* передає алегоричний мотив *Danse Macabre*, що у перекладі з французької означає Танець Смерті та включає зображення мертвих, що зазвичай символізували Папу Римського, короля або імператора, звичайного робітника та дитину (рис. 1, б) [3]. Більш прямим відтворенням ідеї *memento mori* є образ Смерті (*Grim Reper*) у вигляді Женця, скелета з косою, або без, який приходить, коли життя людини закінчилося, і час забрати її душу (рис.1, в). Зображення Смерті у вигляді скелета є поширеним у культурі та віруваннях різних країн: зустрічається у міфах ацтеків, віруваннях у Мексиці, Парагваї, Аргентині та Бразилії.

а

б

в

Рис. 1. Тема *memento mori* у мистецтві: а) картина «*Vanitas*», художник Antonio de Pereda, 1632-1636 pp.; б) картина «*Danse Macabre*», художник Michael Wolgemut, 1493p.; в) Жнець (Смерть з косою) з колоди Таро, XV ст.

Символіка *memento mori* мала свої особливості у різних культурах, наприклад греки декорували персті зображеннями скелетів, черепів, купідонів з перекинутими смолоскипами, символічним камінням. Римляни різали з чорного агата підвіси з жалобними каменями, що зображують подружні пари,

композиційно близькі до римських надгробків. В прикрасах Античності починають ховатися в потаємні відділення перстня локони волосся, наділяючи його магічною силою зв'язку з близькими, що пішли з життя. Вже традиційні зображення черепів, скелетів декорували чорною емаллю та цитатами зі священного писання або скорботними висловами. Шинка каблучки покривалася чорною емаллю і гравірувалася зображеннями лавра чи аканта. Греки носили прикраси з пам'ятними написами, присвяченими шанованим предкам. В епоху Середньовіччя з'являються перші перстні *memento mori*, як нагадування про швидкоплинність життя. Каблучки *memento mori* продовжували носити і в епоху Відродження. У XIV–XVII століттях були популярні декоративно-прикладні вироби та прикраси, пов'язані з символікою смерті. Аксесуари, виконані у формі черепів, скелетів, гробів та інших атрибутів пов'язаних із смертю, служили нагадуванням про тлінність людського життя та неминучості смерті [4].

Дослідивши та проаналізувавши історичне значення і використання символів смерті для передачі ідеї *memento mori* у прикрасах та мистецтві, визначено, що одним з найпопулярніших символів смерті є череп та скелет. І хоча не завжди цей символ використовується для передачі ідеї пам'яті про смерть та швидкоплинність життя, люди досі створюють прикраси, з символами *memento mori*, які мають на меті нагадувати про неминучість смерті та спонукати насолоджуватися життям, яке маємо. Сучасні дизайнери створюють прикраси також використовують елементи та мотиви *memento mori*, наприклад, бренди *Memento Mori Design New York City* (рис. 2, а – в) та *top jeune pas riche* (рис. 2, г) створюють прикраси (кулони, сережки, перстні тощо), використовуючи темне каміння, символи черепів та скелетів, надписи латиною тощо [5, 6].

а

б

в

г

Рис. 2. Прикраси сучасних брендів *Memento Mori Design New York City* (а – в) та *top jeune pas riche* (г) із зображенням символів смерті: а) кулон з черепом та кістками; б) кільце зі скелетом; в) сережки з черепами; г) кільце зі скелетом

В результаті дослідження актуальних тенденцій в ювелірних прикрасах для розробки колекції обрано перстні, які можуть використовуватись споживачами в ролі пам'ятного елементу, меморіальної або траурної прикраси. Розроблено ескізи колекції прикрас *memento mori*, які слугуватимуть образному нагадуванню про неминучість смерті та швидкоплинність життя. Використовуючи досліджену та проаналізовану

інформацію, в предметах колекції використовуються каміння чорного кольору (наприклад, агат) (рис. 3, а, в), емаль чорного кольору (рис. 3, б) та надписи латиною «memento mori» (рис. 3, б, в).

а

б

в

Рис. 3. Ескізи каблучок колекції Memento Mori: а, в) з використанням каміння чорного кольору та гравіюванням латиною; б) з використанням емалі чорного кольору та гравіюванням латиною

ВИСНОВКИ

Проаналізовано та виділено особливості меморіальних та траурних прикрас, використання в їх дизайні символики memento mori. Визначено, що прикраси цього напрямку можуть бути виготовлені з різних металів, таких як золото, срібло, платина, а також каменів, таких як перли, чорний або сірий діамант, онікс або гематит. Одним з основних елементів таких прикрас є написи та зображення, що символізують неминучість смерті та швидкоплинність життя, віру та любов, згадку про померлого тощо. На основі проведених досліджень розроблено ескізи колекції каблучок з використанням написів memento mori, каменів та емалі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Museum of Art and Archaeology. Final Farewell: The Culture of Death and the Afterlife. URL: <https://web.archive.org/web/20100606051921/http://maa.missouri.edu/exhibitions/finalfarewell/mementointro.html>
2. The Collector. Vanitas: Dutch Master Paintings Explained. URL: <https://www.thecollector.com/vanitas-dutch-master-paintings/>
3. New Advent. Dance of Death. URL: <https://www.newadvent.org/cathen/04617a.htm>
4. Sorokastore. Траурні прикраси вікторіанської епохи: любити, пам'ятати, сумувати. URL: <https://sorokastore.com/ua/traurnie-ukrashenia>.
5. Memento Mori Designs NYC. Memento Mori Collection. URL: <https://mementomoridesignsnyc.com/collections/memento-mori-collection>.
6. Trop jeune pas riche. Memento mori. URL: <https://tropjeunepasriche.com/collections/memento-mori>

GERASYMENKO O., PASHKEVYCH K., KUCHER T., MARUS O. USE OF MEMENTO MORI SYMBOL IN MODERN JEWELRY DESIGN

The results of the study of memorial and mourning jewelry are presented. Features of the symbolism and characteristic motifs of memento mori in culture and art are determined. The use of the memento mori theme by modern designers in jewelry is considered.

Key words: memorial jewelry, mourning jewelry, jewelry, symbolism, memento mori.